

Τα ανθρώπινα δικαιώματα ανά τους αιώνες

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Με τον όρο ανθρώπινα δικαιώματα ορίζεται η δυνατότητα του ανθρώπου να ζει και να δραστηριοποιείται σύμφωνα με τους νόμους, με σκοπό να ολοκληρώνεται και να πετυχαίνει τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του σε όλους τους τομείς. Τα ανθρώπινα δικαιώματα, λοιπόν, είναι τα δικαιώματα που απολαμβάνει ή πρέπει να απολαμβάνει κάθε άνθρωπος

λόγω της ανθρώπινης ιδιότητάς του ανεξάρτητα από φυλή, εθνικότητα, θρήσκευμα και τόπο διαμονής.

Πρώτη φορά γίνεται αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα κατά την περίοδο του Διαφωτισμού. Με τον Διαφωτισμό είναι δυνατό να μιλήσουμε για ανθρώπινα δικαιώματα, όχι τόσο στην ευρωπαϊκή θεσμική ή καθημερινή πρακτική, στη ζωή της νομοθεσίας και της καθημερινής ζωής, αλλά περισσότερο σαν ένα νέο πολιτικό αγαθό που γεννήθηκε μέσα από πολύ πικρές ευρωπαϊκές εμπειρίες και εκφράστηκε από την ευρωπαϊκή διανόηση και σοφία της εποχής. Οι διαφωτιστές μίλησαν για δικαιοσύνη, ισότητα για όλους τους ανθρώπους, δικαίωμα στην εκπαίδευση, στην ανεξιθρησκία, στην κριτική σκέψη.

Το κείμενο, που σηματοδότησε την απαρχή για τη διασφάλιση ατομικών δικαιωμάτων και τη θέση φραγμών στην εξουσία, είναι η Magna Carta Libertatum (1215), η οποία απέβλεπε στον περιορισμό της αυθαιρεσίας του μονάρχη. Πολύ αργότερα ακολούθησαν η Habeas Corpus Act (1679) και το Bill of Rights (1689) που ενίσχυσαν τις εγγυήσεις του ατόμου απέναντι στην κρατική εξουσία[1]. Τα κείμενα αυτά αποτελούν βασικούς σταθμούς μιας μακράς πορείας, μέσα από την οποία οδηγηθήκαμε στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα.

Σ' αυτή την ιστορική φάση δεν είχαν πάντως διαμορφωθεί οι συνθήκες που θα επέτρεπαν την προώθηση της δημοκρατίας. Είναι εύλογο λοιπόν να γίνεται ακόμη λόγος για υπηκόους και όχι για πολίτες[2]. Καθοριστική προς την κατεύθυνση αυτή ήταν η συμβολή του Διαφωτισμού που κορυφώθηκε με τη Γαλλική Επανάσταση. Η περίφημη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789) ανέδειξε την ελευθερία (liberte), την ισότητα (egalite) και την αδελφότητα (fraternite) -που αντιστοιχεί ουσιαστικά στην αλληλεγγύη- ως τις υπέρτερες αξίες της και της υπό συγκρότηση της Γαλλικής Δημοκρατίας. Με την υιοθέτησή τους εγκαινιάζονταν μια νέα περίοδος για τον ανθρώπινο πολιτισμό.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι είχε προηγηθεί η Αμερικανική Επανάσταση και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων της Βιργινίας (1776). Ό,τι κυοφορούνταν επί μακρόν στην Ευρώπη αποτυπώθηκε έτσι για πρώτη φορά πανηγυρικά σε γραπτό κείμενο με συνταγματικό χαρακτήρα στην αμερικανική ήπειρο. Σε αυτήν βρήκαν πρόσφορο έδαφος οι Ευρωπαίοι έποικοι για τη διάδοση και την επικράτηση των ιδεών του Διαφωτισμού, που γεννήθηκαν στις πατρογονικές εστίες τους[3].

Ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών συνδέει στις δύο πρώτες φράσεις του τη βούληση για την εξασφάλιση της ειρήνης στον κόσμο με τη διακήρυξη της πίστης στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα:

«Εμείς οι Λαοί των Ηνωμένων Εθνών αποφασισμένοι να σώσουμε τις ερχόμενες γενεές από τη μάστιγα του πολέμου, που δύο φορές στα χρόνια μας έφερε στην ανθρωπότητα ανείπωτη θλίψη, να διακηρύξουμε και πάλι την πίστη μας στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, στην αξιοπρέπεια και στην αξία του ανθρώπου, στα ίσα δικαιώματα ανδρών και γυναικών και μεγάλων και μικρών εθνών...»[4]

Έτσι αναγνωρίστηκε διεθνώς ότι ο σεβασμός για τα αναφαίρετα δικαιώματα του ανθρώπου αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο. Τα ατομικά δικαιώματα, λοιπόν, συνιστούν αξιώσεις του ατόμου έναντι του κράτους για αποχή από παρεμβάσεις σε μια συνταγματικά κατοχυρωμένη σφαίρα ιδιωτικής αυτονομίας, θεμελιώνοντας το *status negativus* και ανάγουν τον ιδιώτη από απλό αντικείμενο σε υποκείμενο δικαίου, δηλαδή τον προάγουν από απλό υπήκοο σε πολίτη. Η εν λόγω επενέργεια έχει συμβάλει κατά τρόπο θεμελιώδη στην διατήρηση της δημοκρατίας και στην εκπλήρωση του κοινωνικού κράτους[5]. Τέλος θα πρέπει να αναφερθούν ότι τα δικαιώματα χωρίζονται σε ατομικά, σε πολιτικά, σε κοινωνικά – οικονομικά και πολιτιστικά[6].

Σημειώσεις

- [1] Γ. Παπαδημητρίου, “Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στην εποχή μας – Σημειώσεις”, Οκτώβριος 2005, http://www.gpapadimitriou.gr/university/didaskalia/themeliodi_ep/themeliodi_ep05.html.
- [2] Γ. Παπαδημητρίου, “Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στην εποχή μας – Σημειώσεις”.
- [3] Γ. Παπαδημητρίου, “Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στην εποχή μας – Σημειώσεις”.
- [4] “Ανθρώπινα Δικαιώματα”, γλωσσολογεῖν – ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ, 13 Μαΐου 2013, http://glossologe.in.blogspot.gr/2013/05/blog-post_1381.html.
- [5] Β. Ζιάκα, Η προσβολή της προσωπικότητας στο ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, διπλωματική εργασία, Κομοτηνή 2008, σ. 7.
- [6] Εμμ. Ρούκουνας, Διεθνής Προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1995, σ. 72-73.
-

Παρατήρηση: το παρόν άρθρο αποτελεί τμήμα της εργασίας “Η έννοια της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης και της δίκαιης δίκης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου” της Δρ. Ειρήνης Αρτέμη (MA & PhD Θεολογίας - Φιλόλογος) που η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ θα δημοσιεύσει σε συνέχειες